

Nogurusi no Tavas brīnišķīgās mīlas

Mirdza un Ēriks Ādamsons
kāzu dienā. 1931. gadā.

■ MAIJA KREKLE

Reiz Liepājā dzīvoja meitene Mirdza...
Viņa agri zaudēja tēvu, māte daudz strādāja, lai uzaudzinātu Mirdzu un viņas brāli Emilu. Meitene auga skaista – melniem spožiem matiem un zilām skaidrām acīm – un arī gudra, ātri apguva valodas, sacerējumu vietā skolotājs (kurš arī pats reiz bija dzejnieks Haralds Eldgasts un sirsniņi milēja savu skolnieci) viņai ļāva rakstīt dzejoļus. Meitene droša jutās arī uz skatuves. Vēlāk Mirdza teiks, ka visas viņas kļūdas un nelaimes nāk no tā, ka viņai patīk uzstāties...

Viss notika zibenīgi

Pie Raiņa, kurš meiteni ielūdza pie sevis, kad viņa bija aizsūtījusi tam savus dzejoļus, Mirdza bijības dēļ gan neaizgāja, bet Rīgā, kur nonāca pēc skolas beigšanas, meitene tuvu iepazīna citu lielu un slavenu dzejnieku – Edvartu Virzu. Tautsaimniecības studijas viņai tomēr bija par garlaicīgu. Cita lieta – tulkojumi, dzeja, literatūra. Un tad vēl – radio! Jaunā, šarmantā meitene bija kļuvusi par Latvijas radio diktori vai, kā toreiz teica, spikeri, tulkoja dažādus šlāgeru tekstus, reklāmas, veidoja jaunākās literatūras pārskatus. Mirdzai bija jāstrādā daudz, jo kopā ar viņu uz Rīgu bija pārnākusi arī ģimene. Māte vadīja savas nepraktiskās un

Andrejs Eglītis.

Mirdza radiofonā 1927. gadā.

diloņslimās meitas saimniecību, netālajā dārziņu kolonijā audzēja zaļumus pašu galdam un arī pārdošanai, bet brālis meklēja savu vietu dzīvē. Ģimenīte bija ļoti kreisi noskaņota. Dzīvē redzēji tikai postu un nabadzību, tā cerēja uz labāku nākotni, slepeni sadarbojoties ar komunistisko pagrīdi. Mirdza gan it kā stāvēja tam pāri – viņai bija daudz darba, daudz aprīnotāju, daudz pašai savu problēmu. Tā kā labākās zāles tuberkulozes slimniekam ir labs uzturs, viņa nebija vairs tik slaida, kā gribētos! Mirdza gribēja dabūt no dzīves visu, jo baidījās, ka var arī nepagūt. Ar augstprātīgu laipnību viņa pieņēma lielā dzejnieka un augumā mazā vīrieša Edvarta Virzas iemīlēšanos. Mirdza bija pārliecināta, ka viņas dēļ dižais dzejas metrs šķirsies no sievas, bet... Virza nolēma jauno, melnmataino skaistuli iepazīstināt ar Ēriku Adamsonu. Un savos aprēķinos neklūdījās. Izskatīgais, elegantais iesācējs dzejnieks (ar deģenerāta pakausi, esot piebildis Virza) ir samērā pārtikušas grāmatveža ģimenes atvase un literatūru mīl tik ļoti, ka tās dēļ pametis jurisprudences studijas un cerības uz nodrošinātu un kār-

tīgu dzīvi. Jauneklim patīk mūzika, viņš spēlē klavieres, viņa pasaule ir dzeja, ziedi un sapņi. Adamsons – kas arī nav mazsvarīgi – tikai pirms pāris mēnešiem atgriezies no dzejnieka dvēseli mokošā karadienesta, ieraudzīja daļo tumšmati un atrada viņā savas ideālās mīlestības iemiesojumu.

Ēriks bija ar mieru darīt visu, ko Mirdza vēlas, viņš pat lasīja marksistisko un padomju literatūru, lai tuvotos savas mīļotās revolucionārajai apkārtnei.

Viss notika zibenīgi, jo jau desmit dienas pēc iepazīšanās Ēriks vēstulē mīļotajai atcerējās viņas miesas vieglo smaržu un silto klēpi, bet bez Mirdzas jaukā dvēseles

viņš viņas pievilcību nebūtu sapratis un izjūti tik dziļi. Mirdza, kaut fiziski jau atdevusies, garīgi vēl mēģināja turēties pretī laimē apreibušā jaunekļa jūtām, varbūt jau nojauzdama, ka trauslais dzejnieks dzīvē nebūs nekāds balsts, drizāk jau viņa pati balstīs gan sevi, gan viņu. Ēriks bija ar mieru darīt visu, ko Mirdza vēlas, viņš pat lasīja marksistisko un padomju literatūru, lai tuvotos savas mīļotās revolucionārajai apkārtnei. Viņš rakstīja brīnišķīgas vēstules: "Kad tik nedroši turēju rokās Tavas krūtis un uzmanīgi pieskāros maziem krūšu galiem, es kaislīgi vēlējos tāpat turēt rokās Tavu dārgo, lielo, līdzjūtīgo dvēseli un tādēļ darīju visu, lai maniem pirkstiem būtu ne tikai neatturama vara, dabīgs karstums, bet arī vistīrākais maigums un vislielākā smalkjūtība."

Ēriks sacerēja arī brīnišķīgas dzejoļus, kurus Mirdzai atlika tikai aprīnot: "Es sāku ticēt Tev un Tavam karaliskajam vārdam, ja arī mēs vēl daudz un neganti bārsimies. Es ticu, ka Tu kaut cik ieiesi pareizā virzienā, tad visas Tavas garīgās katastrofas un ģeoloģiskās ēras pārdzīvosi kā uzvarētājs. Varbūt Tu pats sev drīz

sāksi meklēt pareizo barību, kas Tev dos spēku, un nebūsi dažās lietās mans maigais un niķīgais zīdains. Atdod man savu dārgo, slimīgo galvu tikai ilgos un netraucētos skūpstos, jo tiešām es vēlos kādu nakti, kad es vienreiz varētu aizmigt, nogurusi no Tavas brīnišķīgās mīlas. Kamēr man viņa vēl ir."

Pēc trīs mēnešu vētraina romāna beidzot Mirdza atzinās, ka ir iemīļusies. Kaut gan viņa bija dažu mēnešu vecāka par Ēriku, tomēr nespēja palikt tik prātīga, kā tas vecākai sievietei pietāvētu... Savā 24. dzimšanas dienā Mirdza rakstīja: "Cik pasaule ir rupja un briesmīga, tik maigai un skaistai jābūt mūsu milai."

Ātri gaidošā svētlaipe

Lieta kļuva tik nopietna, ka Mirdzai bija jāiepazīstas ar Ērika vecākiem. "Tēvs un māte nereti atceras Tavu patīkamo pašapziņu, kas atstājamo vislabāko iespaidu, oriģinēlos matus, pie novārtiem vēžiem un zemenēm labi piemēroto kleitu un slaido augumu. To visu prēcīgi un nenogurstoši papildināju ar ne nieka nepārspīlētiem nostāstiem par Tavu gudrību, manu meiteni!"

Vienpadsmit mēnešus pēc tam, kad Edvarts Virza bija viņus iepazīstinājis – melnmataino zilaci Mirdzu gaišpelekzīlā vilnas kleitā un kā dendiju saģērboto blondo skaistuli Ēriku, viņi sareģistrējās, oficiālos dokumentos Mirdza Ķempe kļuva par Mirdzu Ādamsoni. Ēriks pārvācās pie viņas uz Indrānu ielu 17 – 4, uz divistabu dzīvokli, kur nenogurusi rostījās Mirdzas māte, bieži vien dzīvoja arī brālis Emīls. Mirdzai un Ērikam bija sava sarkanmelni iekārtota istaba, pie viņiem viesojās abu draugi literāti. Dzīve vērtu būt skaista un laimīga. Diemžēl mīlas svētlaime jau krietni drīz pēc kāzām beidzās. Par savu dzeju izdošanai iekrāto naudu Mirdza uzdāvināja mīļotajam iespēju laist klajā viņa dzeju krājumu "Sudrabs uguni". Galvenā pelnītāja ģimenē vēl arvien bija jaunā sieva. Radiofonā viņai bija labs darbs, lai gūtu ienākumus, Mirdza ņēma tulkot visu, ko tikai varēja dabūt. Ēriks rakstīja. Viņam šie gadi bija ļoti ražīgi. Tikai lielākā daļa no viņa darbiem tika rakstīti vasarās pie

māsas laukos... Sievasmātei nepatika viņa bezbēdīgā bērnišķība, ne jau tādu jampampīņu viņas daiļā un gudrā meita bija pelnījusi. Mirdzu savukārt kaitināja viņa bohēmiskais dzīvesveids, viņa nevarēja tā atļauties dzīvot – jo kādam taču arī naudu vajadzēja pelnīt. Bieži bēru gājieni, kas pa Indrānu ielu devās uz Lielajiem kapiem, vēl vairāk iedragāja viņas pārmocītos nervus. Mirdza ārstējās, bet labāk nekļuva, jo viņa nevarēja atrast isto speciālistu, kas varētu palīdzēt. Protams, cieta arī pāra seksuālā dzīve. Mirdza bija tik nervoza, ka brīžiem viņai vienai bija bail iet pāri ielai, kāds vēl sekss! Ēriks visu uztvēra par daudz bezbēdīgi. Nedaudz pakoķetējās ar kreisās ievirzes literatūru, viņš atrada savu – "smalko kaišu" meistara – nišu (piemēri viņam nebija tālu jāmeklē) un arī draugus literatūrā un uzdzīvē. Mirdzas pārmetumi viņu neuztrauca. Vēstulēs no laukiem, kur viņš atpūtās no slimās sievas un raženi strādāja, Ēriks deva Mirdzai labus padomus: "Tava dzīve nedrīkst būt bēdīga, garlai-

Mirdzai vismaz bija, kas zāles pasniedz, bet Linards ļoti talantīgi parazitēja uz savas slavenās un nopelniem bagātās sievas rēķina.

cīga, pelēka. Iepriecini sevi ar tērpjiem, dzeju, retām sarunām, skūpstiem! Tici man, es nemaz nedusmošos, ja Tu kādu noskūpstīsi vai ļausi sevi noskūpstīt, tikai ja tas cilvēks ir Tev un man patīkams. Pēc tam Tu mani mīlēs vēl vairāk un es Tevi skūpstīšu vēl maigāk. Tikai Tava melnā, spurnainā kaktu- sa košsarkano un sulīgo pumpuru es viens gribu skūpstīt un glāstīt. Tas pieder tikai man!"

Dažus gadus tas tā arī palika. Bet 1939. gadā Mirdza bija nolēmusi šķirties, jo viņas dzīvē jaunās cerības raisīja Arnolds (Arno) Bulāns, filozofes Mildas Paļevičas un dzejnieka Fālīja (īstajā vārdā Konrads Bulāns) dēls. Mirdza cerēja, ka šis būs vīrietis, kas stiprinās un žēlos viņu. Arno bija viņai teicis: "Tu neesi priekš manis, bet es esmu priekš tevis. Lai Tev palīdzētu, jo tas man dara prieku." Tomēr arī Ērika viņai bija žēl, viņa labi saprata, ka nekad nespēs aiziet no viņa pavisam, Ēriks viņai nebija tikai mīļotais, bet arī mīļš bērns. Mirdza piedāvāja dzīvot abiem atsevišķi, bet sabiedrībā parādīties kopā. "Būs dienas, kad zināšu: "atnāks Arno, kas par mani rūpējas", un tad atkal būs dienas, kad "atnāks Ēriks, par kuru es rūpējos". (...) Tavas mājas būs manējās un manas – Tavējās. Un Tu mācīsies pats par sevi rūpēties un pats atbildēt. Un varbūt Tu nemaz nezini, cik jauki būt dažreiz vienam un brīvam."

Viņa bija pārliecināta, ka nekas viņus vairāk neattā-

lina kā kopdzīve. No attā-luma viss šķita lielāks un dziļāks, nekā bija patiesībā. Arī noslēpumainās, mulsinošās un kaislīgās ilgas, kuras Mirdzā raisīja kāds blonds, zilacains un jauns radiofona kolēģis. Kas tā bija par divainu sakrītību, ka viņas mīlētie vīrieši bija jaunāki par viņu! Šis jauneklis – Andrejs Eglītis – radiofonā veselu pusgadu gāja viņai garām, kautrīgi nolaidis acis, tikai dažreiz viņa skatiens – apmātis un slēptu jūtu pilns – līdz sāpēm saviļņoja Mirdzu. Viņi domāja viens par otru, dažreiz Ādamsona kundze saņēma viņa dzejoļus. Pamazām viņi sāka sarunāties, pamazām Mirdzu pārņēma salds neprāts – bet viņa turējās tam pretī. Jo Andrejs bija skarbs un nepieradināms, neapreķināms savas taisnības apziņā. Viņš jau arī bija precējies, bet... Mirdzas sapņos viņas melnie mati savijās ar Andreja matu "zelta pelniem", laime iedrebējās divās, bet īstenībā viņiem bija tikai viens kaisles mirklis – "vienīgais kaisles mirklis, kas bija mūžība". Šajā viņu nepiepildītās mīlas laikā mainījās valsts vara, drīz vien viņus uz visiem laikiem izšķīrs karš. Tam beidzoties, Mirdza un Andrejs būs katrs pretējā krastā. Uzskati un pārliecība katram būs cita – bet tas mirklis dos Mirdzai garīgas ekstāzes gaismu visam viņas pretrunu pilnajam, bet bezgala spilgtajam mūža gājumam.

Šķiršanās, vilšanās, atvadas

1941. gada 27. jūnijā šķīrās arī Mirdzas un Ērika dzīves ceļi – Mirdza kopā ar radiofona darbiniekiem, kuru vidū bija arī viņas kara un pēckara gadu draugs Jānis Žigurs, devās uz Krieviju. Ēriks ar saviem draugiem Aleksandru Čaku un Jāni Plaudi gāja austrumu virzienā kājām, bet tālāk par Madonu neaizgāja, atgriezās atpakaļ. Mirdza, dzīvodama kopā ar gados jaunāko, bet virišķīgi maigo Jāni Žiguru, ilgojās pēc Ērika. Jānis, kaut arī mīļš, tomēr bija tikai

Mirdza un Jānis Žigurs ap 1946. gadu.

pagaidām. Arī Ēriks ilgojās pēc savas Mirdzītes, tomēr pie sāniem viņam bija cita sieviete – mirušā mākslinieka Kārļa Padega atraitne Elvīra, kura slimoja ar tuberkulozi. 1943. gadā kara ārstu komisija atzina, ka Ērika plaušas nav kārtībā, un viņš no mobilizācijas tika atbrīvots. Drīz atklājās, ka Ērikam ir ne tikai plaušu, bet arī kakla tuberkuloze. Kopā ar Elvīru un tēvu viņš dzīvoja Lielplatones pagastā, kad viņus sameklēja Mirdza, kas kopā ar padomju armiju – uz krievu lielgabala – bija atgriezies dzimtenē. Tikšanās bija traģiska – nekādu cerību ne uz laimīgu kopdzīvi, jo Ērikam blakus bija Elvīra, kas, būdama smagi slima, turklāt vēl gaidīja Ērika bērnu, ne arī uz pašu dzīvi – gan Ērika, gan arī Elvīras dienas bija skaitītas. Mirdza tomēr cīnījās par viņu veselību un dzīvību, pārvedot viņus uz Rīgu, meklējot zāles, produktus, labus ārstus. Mirdzas māte bija pakārusies, negribēdama nokļūt gestapo rokās, brālis jau pirms septiņiem gadiem kritis Spānijā, Arno Bulānu bija nogalinājuši vācieši. Ēriks un viņa ģimene bija viss, kas palicis pāri no agrākās dzīves. Mirdza mēģināja uzmundrināt savu vēl arvien oficiālo vīru, sagādāja viņam dramaturga vietu Leļļu teātri, uzturēdama viņā cerību dzīvot un strādāt, būt noderīgam arī šai varai. Ērika un Elvīras dēls Askolds nodzīvoja tikai dažas nedēļas un nomira ar tuberkulozo meningītu. Drīz pēc dēla mira arī Elvīra. Mirdza ne tikai uzrakstīja dzejoļu mazā zēna piemiņai, bet arī rūpējās par visu un visiem, viņa kopā ar Jāni meklēja kapa vietas un rīkoja bēres. Pēc tam viņi kādu laiku dzīvoja trijātā, kamēr Ēriks no jauna nokļuva slimnīcā. Mirdza kā labākais draugs kārtoja Ērika sirds (viņš bija iemīļies kādā slimniece Auzmā) un citas lietas, rakstīja viņam mīlas vēstulītes, gādāja tādus produktus, par kuriem vienkāršie cilvēki pēc kara pat nesapņoja, caur saviem Krievijas draugiem

mēģināja sadabūt kādas jaunas zāles, bet nelīdzēja nekās. 1946. gada 28. februārī Ēriks Adamsons nomira.

Tieši šajā – Ērika nāves – gadā beidzot iznāca Mirdzas pirmais dzejoļu krājums – gan ne tāds, par kādu viņi abi kopā kādreiz sapņoja un iztēlēja veidoja. Viņa kļuva par īstu padomju dzejniece, apdziedāja gan tautu draudzību un tautu vadoņus, gan padomju dzīves skaistās uzvaras, taču vienlaikus tieši Mirdza Ķempe bija pirmā, kas pēckara gados saviem dzejoļu krājumam par galveno motīvu izvēlējās mīlestību un tā arī šo krājumu nosauca. Blakus skaļām, patētiskām frāzēm viņas mīlestības dzejā parādījās jūtu dziļums un sievietes vitālā daba. Lai kā arī tika un tiks vērtēta Ķempes dzeja, vienu un ļoti nozīmīgu lietu viņa ir paveikusi godam – būdama Rakstnieku savienības dzejas konsultante, viņa praktiski izaudzināja pēckara jauno literātu paaudzi, gan ar saviem padomiem literārās jomās, gan ar savu neordinārās personības šarmu, pulcējot jaunus talantus savā dzīvoklī, dzīvojot līdzīvi viņu meklējumiem un daiļradei. Mirdzas Ķempes pašas dzīvē, protams, bija vēl citi vīrieši, viens no tiem, par viņu 20 gadus jaunākais, ļoti gudrais, bet apbrīnojami slinkais Linards Naikovskis, 1959. gadā kļuva par viņas otro laulāto draugu. Viņu laulība tika slēgta kādā Lietuvas katoļu baznīcā. Mirdza Ķempe apdziedoja katru lempī, kā trāpīgi izteicās Ojārs Vācietis, bet tāpēc arī nebaidījās dzīvot tā, kā pati gribēja.

Mirdzas un Linarda Naikovskvu ģimenes dzīve bija divaina – kāda nu tā vispār varēja būt starp vecojošo, bet ārēji ļoti spilgtu un iekšēji tomēr ļoti gudro un interesanto dzejnieci, kura ar katru gadu ieguva arvien jaunas miesas kaites un arī jaunus valdības pagodinājumus, un jauno cilvēku, kas savā mūžā algotu darbu bija gauzām maz strādājis. Tomēr viņi satika labi, lai arī dažreiz Mirdza pie sava laulātā drau-

Linards Naikovskis un Mirdza.

ga durvīm piekāra izteiksmīgo Zaļkalna cūkas fotoattēlu. Linardam piemita lieliskas valodu zināšanas, ass prāts, labs humors un personības šarms, un dzejniece bija vāja. Mirdzai vismaz bija, kas zāles pasniedz, bet Linards ļoti talantīgi parazitēja uz savas slavenās un nopelniem bagātās sievas rēķina.

Mirdza Ķempe nomira 1974. gada 12. aprīlī viena pati savā dzīvoklī.

Raiņa kapos blakus Ērika Adamsona kapa vietai ir arī viņa Mirdzas kaps, pāri abiem klājas liela melna plāksne.

Linards no dzīves aizgāja pats, iedzerot lielu miega zāļu devu. Viņš vienreiz beidzot gribēja izgulēties.

LPSR Tautas dzejniece, Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekle, Indijas Višabarati universitātes literatūras goda doktore...

LPSR Rakstnieku savienības dzejas konsultante...

Latvijas Leļļu teātra dibinātāja...

Latvijas radio literāro raidījumu redakcijas vadītāja, pirms tam tulkotāja un korespondente.

Latvijas radio diktore.

Mirdzīte, Mirdzululīte, Mirdzulucīte, Ērika Adamsona ēģiptietie spidīgi melnietiem matiem, viņa maigā, gudrā un straujā draudzene.

Andreja Eglīša viena mūžības gara mirkļa mīlestība.

Edvarta Virzas sirdsdāma.

Skaistā un gudrā Liepājas skolniece, par kuru sajūsmīnājās viņas skolotājs Haralds Eldgasts.

Mazā Liepājas meitene Mirdza, kas auga bez tēva nabadzībā, bet mātes rūpēs un mīlestībā.

Kad viņa bija laimīgāka? **MV**